

Catherine Osborne, *Presocratic Philosophy. A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford 2004, ss. 144. ISBN: 0192840940.

W pierwszej połowie 2004 r. ukazała się wydana przez Oxford University Press książka Catherine Osborne¹ pt. *Presocratic Philosophy. A Very Short Introduction*. Jak sugeruje podtytuł, jest to bardzo krótkie wprowadzenie do filozofii przedsokratejskiej. Krótkie, ale nowatorskie i wykorzystujące najnowsze opracowania i odkrycia papirologiczne dotyczące omawianych zagadnień.

Autorka dzieli swoją książkę na siedem rozdziałów: 1. Lost words, forgotten worlds; 2. Puzzle about first principles; 3. Zeno's tortoise; 4. Reality and appearance: more adventures in metaphysics; 5. Heraclitus; 6. Pythagoras and other mysteries; 7. Spin doctors of 5th century.

W rozdziale pierwszym (s. 1-28) uczona przedstawia historię odkrycia papirusu ze Strasburga i opracowanie go przez A. Martina i O. Primavesiego. Autorka w interesujący sposób pokazuje poszczególne etapy pracy uczonych, które doprowadziły do ustalenia autora tekstu zwoju. Jest nim bezsprzecznie Empedokles z Agrigentum. Temu właśnie filozofowi i jego doktrynie poświęcona jest dalsza część rozdziału.

Drugi rozdział (s. 29-50) poświęcony jest zagadnieniu „pierwszej zasady”. C. Osborne w jasny sposób dokonuje zestawienia filozofów przedsokratejskich (Tales, Anaksymander, Anaksymenes, Heraklit, Parmenides, Zenon, Melissos, Empedokles, Anaksagoras, Leukippos i Demokryt) z wyznawaną przez nich „zasadą”. Znaczną część rozdziału uczona poświęca Parmenidesowi i jego słynnemu fragmentowi B 8, który, zdaniem autorki, stanowi pierwszą próbę systematycznego dowodu w filozofii zachodniej (s. 40).

W rozdziale trzecim (s. 52-60), najkrótszym, C. Osborne przedstawia postać Zenona z Elei i jego poglądy dotyczące dychotomii i paradoksu ruchu.

W kolejnym, czwartym rozdziale (s. 61-79) możemy znaleźć omówienie poglądów Ksenofanesa z Kolofonu, dotyczących krytyki tradycyjnych wyobrażeń bóstw, która

---

¹ Catherine Osborne jest od 2003 r. wykładowcą na Wydziale Filozofii w University of East Anglia, Norwich; od 2000 do 2003 była starszym wykładowcą w School of Archeology, Classics, and Oriental Studies w University of Liverpool, wcześniej zaś starszym wykładowcą w Department of Philosophy w University of Wales, Swansea. Opublikowała m.in. *Rethinking Early Greek Philosophy* (1987) i *Eros unveiled: Plato and the God of Love* (1994). Jest także autorką rozdziału poświęconego Heraklitowi w *Routledge History of Philosophy* oraz wielu artykułów dotyczących filozofii starożytnej od presokratyków do okresu wczesnego chrześcijaństwa.

czyni go, jak pisze autorka (s. 62), pierwszym „monoteistą” filozoficznym Zachodu, oraz tych, które dotyczą ograniczenia ludzkiej wiedzy. W dalszej części rozdziału autorka w syntetyczny sposób przedstawia poglądy Melissosa z Samos, Anaksagorasa z Klazomenaj oraz Demokryta z Abdery.

Rozdział piąty (s. 80-96) w całości poświęcony jest Heraklitowi. Jak zauważa sama uczona, w „krótkim wprowadzeniu” trudno zawrzeć całą naukę filozofa z Efezu (s. 82), dlatego też ogranicza się do przedstawienia głównych zagadnień jego doktryny. Należy do nich: teoria jedności przeciwieństw, wariabilizm, ogień jako archetypowa postać materii oraz znaczenie *Logosu*.

Następny, szósty rozdział (s. 97-111) dotyczy nauki Pitagorasa. C. Osborne skupia się przede wszystkim na religijno-mistycznym aspekcie poglądów filozofa z Samos. Przypomina najważniejsze zasady jego doktryny, tj. zakaz zabijania i jedzenia mięsa (s. 99), aspekt magiczny liczb (s. 103), naukę o kosmicznej harmonii (s. 108).

Siódmy, ostatni rozdział (s. 112-132) poświęcony jest sofistom. Autorka interesująco opisuje, w jaki sposób ta budząca wiele kontrowersji wśród uczonych grupa była oceniana na przełomie dziejów (s. 114). Inaczej oceniała ją nowożytna Europa u progu demokracji, inaczej Nietzsche, Hitler, jeszcze inaczej świat powojenny. W tej części książki uczona zwraca uwagę na Sokratesa, Protagorasa, Gorgiasza, Hippiasza i Prodikosa, a także, we właściwy sobie, tj. syntetyczny, sposób omawia podstawowe zasady sofistów.

Presocratic Philosophy nie jest jedyną pozycją dotyczącą tego okresu w filozofii. Jest jednak bardzo cenna za względu na jasne i syntetyczne ujęcie problemu. Właściwy tekst poprzedzają tabele chronologiczne, zawierające dane dotyczące *akme* poszczególnych filozofów, a także zestawiające chronologicznie materiały źródłowe. Najważniejsze zagadnienia poszczególnych filozofów ujęte są w ramki, a ich opis stanowi często celną konkluzję autorki. Na uwagę zasługują także znakomicie dobrane i piękne ilustracje. Możemy wśród nich odnaleźć portret *Demokryta* „śmiejącego się” pędzla A. Coypela (s. 76), fresk Rafaela przedstawiający *Szkołę ateńską*, w której możemy zidentyfikować filozofów różnych generacji, m.in. Pitagorasa, Parmenidesa i Heraklita (s. 33), czy też zdjęcie skamieniałej muszli zwierzęcia oceanicznego, oglądanego pod mikroskopem elektronowym (przykład ten miał pokazać, jak złudne jest postrzeganie zmysłowe (s. 78). Cenne jest także umieszczenie na końcu (s. 136-140) proponowanej bibliografii, która ma pomóc czytelnikowi w pogłębieniu wiadomości dotyczących problematyki poruszanej przez autorkę.

Publikacja Catherine Osborne dzięki swojej przejrzystości może służyć nie tylko znawcom tematyki przedsokratejskiej, ale także tym wszystkim, którzy dopiero zaczynają zdobywać wiedzę filozoficzną, ponieważ tak przedstawiony materiał pozwala na łatwe i szybkie zapoznanie się z tym wczesnym, a przez to mało znanym okresem w dziejach filozofii.

Katarzyna Kulig
Instytut Filologii Klasycznej KUL